

Trgovski Tovariš

Leto XXVI /// 1929 /// Številka 4

Dr. Fran Windischer

Naše gospodarske prilike vobče ter trgovina in industrija

Računi naše trgovinske bilance zadnji dve leti niso ugodni. Uvoz znatno nadkriljuje izvoz, pa je ob tem grenkem dejstvu poleg upanja v bodočnost tolažljiva samo okolnost, da gre od blaga, kupljenega na tujem, velik del ipak na sirovine in polizdelke. Odločilne važnosti za naš gospodarski položaj je vsakoletna letina naša. Za preteklo leto kakor za prve letošnje mesece je slab pridelek v tako mogočem predmetu kakor je za nas koruza za naš gospodarski položaj trpka izguba. Pretežno poljedelski značaj naše zemlje ima dobre in senčne plati. Po nesreči se vobče lažje vzravna, toda v prilike prihaja, ki delajo skrbi ne samo radi letine, blagoslovljene ali nesrečne. Prodaja, vnovčenje i obilnega in dobrega prideika namerja na vedno večje težave. Naši odjemalci, zlasti naši severni mejaši se trudijo naporno in premišljeno, da se znebijo tuje odvisnosti, pa da zadovoljijo z lastnim pridelkom svoje potrebe. V tem stremljenju je zapisati celo za močno industrijelno Avstrijo kar smotreno prizadevnost za povzdigo in dovršenje lastne poljedelske proizvodnje. Smotreno delo v tej smeri preudarno podpirajo bistre upravne mere, ki iznajdljivo iztikajo za težavami in ovirami, ki jih potem srečava uvoznik na avstrijskem carinskem pragu. Na mednarodnih zborih pa vendar spretno dolže svoje nove sosede, da preskrbno goje strogo carinsko obrambo. V teh splošnih nevšečnih trgovinsko političnih razmerah, ki so često žal daleko močnejše nego mi sami, je dejansko velike praktične važnosti, *da dvigamo in krepimo smotreno in preudarno porabno in potrošno moč v državi sami.* Vsa bogata žetev nič kaj ne bo zalegla, ako ne najde kmetov trud in božji blagoslov pripravnega kupca doma ali drugod. Samo pravilno je, ako trgovec ob pretehtu domačih gospodarskih prilik zadrži svoj ocenjevalni pogled na položaju poljedelskih slojev, zakaj blaginja našega trgovca je v tesni zvezi s stanjem kmetovalca. Mogočna je poraba in potrošnja kmetiškega prebivalstva, pa naš trgovec v mestu kakor na selu živo občuti gospodarsko srečo in revo kmetovalca. Trgovina je medla, dolgočasna, mrtva, pravo kaluženje opažaš, kadar je šiba suhega leta v gostih. Neugodna letina zadene v živo trgovca, ki prodaja, ker opeša odjem in naraščajo dolgovi, pa tudi trgovcu, ki kupuje kmetijske pridelke za prodajo doma in na tujem, ker mu krči delokrog. Naglašamo in povdarjamo to povezanost koristi in pridov, pa smo si živo v svesti, da je sedanjih nepri-

jaznih prilik v naši trgovini v prvi vrsti kriva neugodna letina. Po pravici se je govorilo preteklo leto v živilni in oblačilni stroki o medlih kupčijah in lenih plačilih ter se posebno pri mestni trgovini o naraščajočem zadolževanju. Svitlo v temnem so živahne kupčije v lesni stroki. Docela naravno je, da iščeš odpomoč, kadar so razmere nezadovoljive. Ali treba, da iščemo pravih sredstev in ne lažnih. Kmetu ne pomagaj, ako se spodtikaš nad drugim stanom brez potrebe. Zavidnost ne bo dober svetovalec in je slab zdravnik. Od srca želimo srečo in blagostanje našim kmetovalcem, ki so temelj našega gospodarstva in so njih pridi vredni zdušne nege, pa mislimo, da treba dvigati storitvene sile, zlahčiti in množiti donos in pridelke, pa skrbeti za ugoden odjem doma in drugod. Ker neutajno naraščajo težave v izvozu, pa za bodočnost izgledi niso jasni in bodreči, je pozdravljati jačanje kupovalne sile in povečanje razpečavanja na domačem, laže dostopnem trgu. Ljudem treba dajati dela in zaslužka, sicer trumoma zapuščajo domačo grudo, pa je nevarnost, da se izgubi za trajno najboljši in najpodjetnejši del izseljencev narodu in kmečkemu delu. Ne zapirajmo oči pred jasnimi dejstvi! Na deželi manjka zaslužka, pa vleče ljudi, kmečke in obrtovalne, v mesto, kjer upajo, da dobe delo, morda lažje, krajše, pa udobnejše življenske prilike. Kar Italijani zovejo l'urbanesimo in skušajo rešiti kot problem, je i pri nas pereče vprašanje, pa se kaže zgovorno dovolj v naših mestih, ker je dovolj gnječje za stan in dom. Slovenska zemlja že stoletja daje preskromen kruh in sili prebivalce, da si iščejo glavnega ali postranskega zaslužka v trgovini, obrtu, krošnjarstvu, domači industriji in delu na domu. Stranski zaslužek v obrtu, krošnjarstvu, delu na domu ni kaj dobičkast, ali sila kola lomi. Črn kruh je boljši nego glad. *V Sloveniji je poljedelska produkcija tudi danes nezadostna, agrarno pasivna naša dežela mora iskati dopolnitev v industrialnem in merkantilnem delu. Industrija igra odlično gospodarsko vlogo v naši Sloveniji.* Lahkomiselni so ali nezadostno poučeni tisti naši, ki podcenjujejo važnost industrije v Sloveniji. Kaj bi naši kraji, kam bi naše prebivalstvo, ako neha industrialno delo? Ni tu mesto, da govorimo o dninah in plačah. Prirodno je, da si vsak želi kar največ. Ali so gotovi mejniki v tem pogledu. Podjetnik, tuj ali domač, hoče in mora zaslužiti. Potem pa tudi to, kar se našim ljudem zdi velikan in bogatin, zavisti vreden, izginja in je dejansko majhno, ako vzamemo ogromna podjetja industrialnega značaja drugod po industrialno orjaško razvitem zapadu. Slovenija rabi trgovino in industrijo nepogrešno, pustinjo z bedo in siromaštvom bi imeli, čim preneha dim iz velikih peči in dimnikov. Kaj bi bili kraji, kjer je sedaj v teku in toku industrija premoga, kaj dravska dolina, kaj savska dolina, kaj ljubljanska okolica, kaj kranjska okolica brez industrije? Izplačila za plače in dnine gredo v goste milijone, pa ne gre samo za obstoj delavcev in nameščencev. Kaj ta oploditev pomenja za trgovino, obrt, krčmarstvo, voznike in, preudarite, samo za kmeta, ki brez težav dobro prodaja doma svoje pridelke. Ni votla beseda o zaokroženem gospodarstvu v Sloveniji. Koristi in pridi so tesno povezani, pa je golo dejstvo in preko tega ne moreš, da nam v Sloveniji ni obstanka brez dopolnitve in oploditve po merkantilnem in industrialnem delu. Prenagljeno in nepremi-

šljeno ravnaajo tisti trgovci, — res da redki —, ki ženejo proti industriji. Samo v Kranju naj si malo poblize ogledajo razmere v trgovini danes, pa jih primerjajo z onimi pred petimi leti. Ne boš zameril, ako kdo brani svoje koristi, ali je dejansko zmotno in kratkovidno, če v Sloveniji začenjš boj proti industriji v današnjih prilikah, ko poljedelski pridelki naše države ali zastonj iščejo kupcev na starih vnanjih trgih ali pa srečavajo od sezone do sezone večje ovire. V naši Sloveniji je le preveč ljudi, ki žive od drugih, bodisi da so v službi, bodisi da svoje samostalno delo za plačilo stavljajo drugim produktivnim na razpolago. Kar nam manjka, so podjetniki, *so nove prilike za delo in zaslužek. Takih novih prilik za zaslužek, takih obratov in naprav, ki ustvarjajo in prinašajo nove vire dohodkov, takih podjetnih ljudi nam manjka!* Kam sicer z našim podmladkom, učenim in delavskim? Isto je s kulturo, solnce duhovne kulture predpostavlja materialno blagostanje. Kam z nami, ko se država zapira in absolventi najrazličnejših zavodov zastonj trkajo in se ponujajo za službe in mesta. Prijetno je čuti: Ako vržeš carino in odpreš meje, bo vsega v obilju poceni. V obljubljeni deželi bo naš mali človek! Žal vprašanje ni tako priprosto, pa je mimo drugih stvari previdno o pravem času vprašati se, jeli bo potem ta naš mali človek, ki sedaj živi v tolikem številu od industrije in prometa, imel sploh denar, da bo kupoval tisto blago, ki po odpravi carine pride neprimerno ceneje v našo zemjo? Kaj pa, če bo v ceneni deželi brez posla?

Iz predsednikovega poročila na občnem zboru
Trg. društva Merkur za Slovenijo v Ljubljani.

Dr. Joža Bohinjec

Organizacija duševnih delavcev

Danes je vsakomur jasno, da so tkzv. duševni delavci proletarizirani in da je njih borba za obstoj ravno tako težka, ako ne težja, kakor borba ročnih delavcev. To predvsem zato, ker so še države in v njih posamezniki, ki vrednosti duševnega dela ne znajo in tudi nočejo ceniti. Dalje je vzrok težki borbi intelektualnega proletariata tudi v tem, ker je on desorganiziran, deloma je brez organizacij, deloma pa se cepi na preveč organizacij in tako nima sredstev za uspešno dosledno borbo. Dasi je upanje na gospodarsko osamosvojitve zelo pretirano, vendar se premnogi temu upanju še udajajo in v napačnih predpostavkah ovirajo enoten strokovni nastop duševnih delavcev. Priznati moramo tudi, da borbo ovira tudi delna hiperprodukcija duševnega, zlasti srednjega in nižjega proletarijata. Vrednost duševnega dela je težko oceniti. Ne da se oceniti ne po kosih, ne po metrih in kilogramih, kakor je to mogoče pri ročnem delu. Ako delodajalec ni inteligenten, duševnega dela kratko malo ne vidi. V državah razsaja pravcata manija z redukcijo uradništva na vseh koncih in krajih. Kadarkoli se kje izraža s kakim gospodarstvom nezadovoljnost, ta nezadovoljnost predvsem sproži svojo puščico proti uradništvu in začne glodati na plačah, dokladah, na stalnosti, na številu uradništva itd. ter pozablja na vse drugo,

mnogokrat dosti važnejše in koristnejše. Ta večni ples okoli inteligentnega delavstva ustvarja med delavstvom zbežanost, negotovost, strah pred bodočnostjo in tu vsakdo išče svojo bilko. Nesreča je pogosto v tem, da za rešilno bilko zagrabijo ravno nesposobni in diskvalificirani. Vse to kvarno vpliva na organizacijsko moč. Če še omenim pomanjkanje čuta solidarnosti, ker se vsakdo baš radi višje inteligence preveč zanaša na svojo lastno moč, individualizem, sem nakratko karakteriziral momente, ki povzročajo čimdalje težjo materialno situacijo duševnih, javnih in zasebnih delavcev. Dočim je dobro organizirano in solidarno nastopajoče ročno delavstvo v posameznih državah po prevratu mnogo doseglo, so duševni delavci pobirali drobtinice, marsikdaj na način, ki ni bil posebno časten.

Vse to je sililo k spoznanju, da mora kategorija duševnih delavcev svoje zahteve in potrebe pričeti sistematično in organizirano braniti in uveljavljati. Temu stremljenju je prišlo v dobro ugotavljanje znanstvenih institucij dela, kjer se je pričela podčrtavati važnost duševnega dela za javno in zasebno gospodarstvo. Doba ekonomizacije in racijonalizacije dela je preložila težišče ustvarjanja na duševno delo. S tem se je samoposebi za duševne delavce ustvarilo ugodnejše ozračje. Nebroj knjig, brošur, člankov in predavanj o ekonomizaciji in racijonalizaciji dela v javni in zasebni upravi je moralo hočeš nočeš pokazati na neprecenljivo narodno bogastvo, ki je zakopano v armadah duševnih delavcev. Te skrite sile je dvigniti in jih pripeljati k ustvarjanju. Duševni delavci so o pravem času spoznali, da je to konjunkturo treba pričeti zase ukoriščati. Prišlo je do tesnejšega organizacijskega združevanja, do organiziranega uveljavljanja pozicije in važnosti duševnega dela. Tudi Mednarodni urad dela je moral pričeti razpravljati o socialnem položaju duševnih delavcev, ako je hotel biti pravičen zastopnik vseh kategorij delavcev. Tako je Mednarodna Zveza duševnih delavcev (kratko »Zveza«) mogla pričeti gledati v boljšo bodočnost.

Na kongresu septembra 1927 je Zveza definicijo duševnega delavca sledeče formulirala: »Duševni delavec je oni, ki ustvarja tako delo, pri katerem duševni napor, združen z inicijativo z uveljavljanjem celotne duševne in moralne osebnosti nadvladuje nad čistim telesnim delom.« Torej: inicijativa, važnost osebnosti, zmaga nad diletantstvom ali amaterstvom. Ta definicija gotovo ni popolna in je samo izraz bolj splošnega vsakdanjega mnenja. Po tej definiciji bi pod pojem duševnega delavca težko spadal strojevodja, ki gotovo pretežno duševno dela in poklic od njega zahteva celo osebnost, dočim pod ta pojem v tekočem življenju spada strojepiska. Definicija ni glavno. Kakor je težka enotna definicija duševnega delavca, tako je težka enotna organizacija.

Proti vsem oviram se svetovna organizacija duševnih delavcev krepko razvija. Danes je registriranih nad 50 mednarodnih zvez duševnih delavcev raznih poklicev. Vodilno vlogo v teh organizacijah igra »Zveza duševnih delavcev«, ustanovljena l. 1924 s sedežem v Parizu in ki v sebi združuje najintelektualnejše sile vseh narodov. Glavna naloga: ustvarjati v nacionalnih državah razumevanje za važnost duševnega dela. Pisatelji, žurnalisti in pesniki so združeni v Pen-klubu. Svojo internacionalno organizacijo imajo kritiki,

umetniki in znanstveniki, predstavniki ljudskih gledališč, igralci, skladatelji, vzgojitelji itd. Vse te organizacije se udeležujejo v raznih smereh, predvsem v možnosti uveljavljanja članov, dočim na vprašanja materialnega značaja polagajo manjšo pažnjo.

Radi svojega vpliva na ureditev socialnih in gospodarskih vprašanj je treba omeniti še nekaj specialnih organizacij. Tu pridejo v poštev organizacije zdravnikov, ki znatno vplivajo na ureditev socialnega zavarovanja. Vodilno vlogo igra Mednarodna Zveza zdravnikov, ustanovljena l. 1925 s sedežem v Parizu. Združuje v sebi razne državne zveze zdravnikov. Tudi jugoslovanski zdravniki so član te Zveze. Razne specialne stroke zdravnikov imajo svoje posebne zveze, n. pr. šolski zdravniki, kirurgi, zdravniki javne sanitetne službe itd. Tudi apotekarji imajo svojo mednarodno Zvezo. Važen je Mednarodni svet oskrbnih sester.

Zanimivo je, da inženirji še nimajo svoje splošne mednarodne organizacije. Le posamezne stroke inženirjev so mednarodno organizirane. Tako so organizirani inženirji kemije od l. 1919 s sedežem v Parizu, jamski inženirji itd. Slovanski inženirji imajo sedež svoje skupne organizacije v Beogradu. Odvetniki so že l. 1903 ustanovili svojo internacionalno organizacijo s sedežem na Dunaju, katero pa je vojna pokopala. Pripravlja se nova organizacija.

Dobro so organizirani dijaki: Najvažnejša je Mednarodna dijaška zveza, v kateri je včlanjenih 32 državnih zvez. Ta zveza je zlasti delavna na polju socialne zaščite dijaštva. Poznana je tudi Mednarodna Zveza univerz za Društvo narodov.

Dobro organizacijo predstavlja Zveza žurnalistov, ustanovljena l. 1926, z raznimi pododbori, ki imajo svoje sedeže v različnih mestih. Za razvoj žurnalistike je ta organizacija zelo važna. Organizacijsko življenje žurnalistov in časopisja kaže še mnogo drugih specialno-strokovnih organizacij.

Zvezo učiteljskih društev so l. 1926 ustanovile državne Zveze učiteljev v Franciji, Nemčiji in Angliji in šteje danes nad 500.000 članov.

Vrhovna predstavnica vseh državnih in mednarodnih organizacij duševnih delavcev je Mednarodna zveza duševnih delavcev, ki združuje v sebi najrazličnejše organizacije najrazličnejših poklicev. Tudi Jugoslavija je članica te Zveze. Zveza ima predvsem sledeče naloge: priboriti si primerno zastopstvo pri Mednarodnem uradu dela, gojiti tesne zveze med vsemi poklicnimi organizacijami duševnih delavcev, izboljšati avtorsko pravo, ustvariti kolektivne pogodbe za duševne delavce, gojiti mednarodne stike s potovanji, štipendijami, studijem itd. Zvezi danes še ne pripadajo Nemčija, Italija in Rusija.

Posebno razvita je organizacija duševnih delavcev v Italiji. To je razumljivo, ker je fašizem državno življenje naslonil na strokovne organizacije. Vsak specialen poklic ima svojo posebno organizacijo.

Boljševizem v Rusiji svojo moč naslanja na strokovne organizacije, zato z vsemi sredstvi podpira tudi samostojne sekcije duševnih delavcev, ki delujejo v okvirju splošnih strokovnih organizacij.

Socialen in gospodarski program vseh teh različnih organizacij je seveda različen in se ravna po posebnostih vsake posamezne stroke. Vse organizacije so razmeroma še mlade. Svoje programe morajo šele izkristalizirati. Mednarodna ureditev socialnih in gospodarskih problemov je dolga in trnjeva pot. Zato mora biti v programih predvsem solidnost in sistem. Na letnih kongresih posameznih organizacij se razpravlja o socialnih in gospodarskih težnjah. Omenim samo nekaj zahtev. Važna je zahteva za odpravo konkurenčne klavzule, zlasti ako prejemki nameščenca ne dosegajo gotove višine. Posebna pozornost je posvečena zaščiti izumov po nameščencih. Žurnalisti zahtevajo materialno zaščito v slučaju, da list menja svojo politično, kulturno ali gospodarsko smer, katera žurnalista moralno sili, da delovno razmerje prekine. Organizacija posredovanja dela za duševne delavce je predmet stalnih razgovorov. Brezposelnost duševnih delavcev je svetovno socialno vprašanje. Dvigniti življenjski nivo duševnih delavcev je gospodarska nujnost.

Mal narod smo. Zato imajo za nas mednarodne organizacije tem večji pomen. To potrebo morajo spoznati zasebni in javni nameščenci.

A. P.

Italijansko gospodarstvo in fašizem

V februarški številki znamenite nemške revije »Zeitschrift für Geopolitik« je objavil Antonio Benni pod gornjim naslovom zanimiv članek, ki priča, da je fašizem posvetil temeljito pažnjo sanaciji italijanskega gospodarstva in dosegel na tem polju tudi lepe uspehe.

Pisec naglaša, da so izredno mnogostranske storitve fašizma v svrhu pospeševanja italijanske industrije, saj obsegajo vsa važna vprašanja industrijske zakonodaje, finančne politike, trgovske in prometne politike ter pravilne ureditve davčnega problema. Znano je, da je svetovna vojna ustvarila mnoge ovire za svoboden razvoj svetovne trgovine. Te neugodne posledice pa je posebno težko občutila Italija, ki je že prej uvažala iz inozemstva najvažnejše surovine za svojo industrijo in znatne količine raznih živil.

Po svetovni vojni pa je ta potreba še narasla, kajti i gospodarska i prebivalstvena politika sta nujno narekovali dvig izvozov.

V svrhu izvedbe te politike je morala Italija v okviru danih mej ustvariti pogoje za razplet trgovinskih vezi. Vlada se je najprej potrudila, da sklene trgovinske pogodbe z najvažnejšimi državami, ki so odločilnega pomena za intenziviranje trgovinskih vezi z Italijo. Tako je že novembra meseca 1922 sklenila trgovinsko pogodbo s Francijo, ki so ji v letu 1923 sledile pogodbe s Švico, Avstrijo in Španijo. V početku leta 1924 so bile podpisane nadaljnje pogodbe z Rusijo in Češkoslovaško. Leta 1925 je bila sklenjena trgovinska pogodba z Nemčijo, v toku nadaljnjih let pa so sledile še pogodbe s Poljsko, Finsko, Letlandsko, Jugoslavijo, Rumunijo, Bolgarijo in z vrsto izvenevropskih držav. Vse navedene pogodbe so že prinesle italijanskemu gospodarstvu kar največje koristi.

V svrhu pospeševanja eksporta je fašistična vlada ustanovila »Državni institut za pospeševanje izvoza« in mu posvetila največjo brigo. Ta zavod se bavi predvsem s kreditnim zavarovanjem, s plovbeno politiko in s postavitvijo prostih luk. Pri tem pa nikakor ne zanemarja importne trgovine.

Za izboljšanje prometnih prilik je vlada popolnoma reorganizirala državne železnice. Železniški promet je dosegel pod fašistično vlado ono stopnjo urejenosti in točnosti, ki je bila prej nepoznana. Vlada se je v polni meri zavedala, da je urejen promet največjega pomena za vsako industrijo in za celokupno trgovino v državi. Le tak promet nudi možnost brzega dovoza surovin in pravočasnega transporta industrijskih izdelkov. Promet prinese življenje in tempo v gospodarstvo vsake dežele, zato se ni čuditi, da je po izvedbi prometnih reform znatno narastla industrijska produkcija in da danes obrati v Italiji mnogo bolje uspevajo ko kdaj poprej. Reorganizacija železnic pa ni v veliki meri koristila samo industriji, temveč je prinesla lepe dohodke tudi državnim blagajni. Zadnja poslovna bilanca državnih železnic je izkazala, mesto deficita 1.26 milijarde lir v poslovnem letu 1921/22, dobiček v znesku 156 milijonov lir.

Nadaljnji problem, ki ga je fašistična vlada prav srečno rešila, je bilo poenotenje rudniških pravic. Za to je obstojala že dolgo živa potreba radi različnih sistemov, ki so bili v veljavi v posameznih distriktih.

Tako je bil omogočen zdrav razvoj te važne panoge gospodarskega udejstvovanja. V prejšnjih časih so se vedno našli činitelji, ki so odklanjali reformo, katera bi odvzela lastnikom zemlje izključno pravico razpolaganja ter jo prenesla na državo, češ da bi bili s tem oškodovani važni državni interesi. Šele fašistična vlada je brez vsakih političnih predsodkov ustvarila podlago za racijonen razvoj rudarstva.

Veliko pažnjo je dalje posvetila vlada ugotovitvi množine naravnih zakladov, ki jih krije italijanska zemlja. V tem oziru so bile izvršene obširne in komplicirane preiskave; posebno pa je opozoriti na veliko delo, ki ga je izvršila vlada s tem, da so se ugotovili petrolejski vrelci in prav točno ocenili. V to svrho se je ustanovila posebna družba »Azaida Generale Italiana Petroli«, ki bo vršila kontrolo nad zemeljskimi zakladi. Zasebne firme, ki bi se hotele pečati z izrabo petrolejskih vrelcev, dobe od države posebne olajšave.

Stalno naraščajoče potrebe državnega gospodarstva so prejšnje vlade krile s tem, da so uvajale nove davke. Na ta način so občutno postrile davčni vijak, obenem pa povzročile težke motnje v gospodarskem življenju radi trajnega spreminjanja davčnih predpisov. Fašistična vlada pa je takoj uvidela, da so nekateri sloji prebivalstva preveč obdavčeni, drugi pa so se znali radi nejasnosti veljavnih davčnih predpisov v največji meri odtegniti davčnim datjavam. Mussolini se je energično lotil dela in bistveno poenostavil davčni sistem potom odprave cele vrste davkov. Revidiral in izboljšal je dalje še veljavne in znatno razširil podlage splošnega obdavčenja. V istem času je vlada vodila energično borbo proti davčnim zavlačevalcem, ki je rodila najlepše sadove. Dohodki iz davčnega vira so

naraščali in donašali koristi državi in gospodarstvu. Tako so se zvišali dohodki samo pri zemljiškem davku in zgrađarini od 6 milijard lir v letu 1922 na 18½ milijarde lir v letu 1927.

Tudi na polju kreditne politike je pokazala fašistična vlada srečno roko in pametno dalekovidnost. Posrečilo se ji je v težkih časih obćih valutnih valovanj ohraniti kredit stabilen in sicer na ta naćin, da se je izognila nezdravi preveliki pritegnitvi kredita kakor tudi prejaki omejitvi, pojavoma, ki moreta postati nevarna zdravemu poteku gospodarskega življenja.

Predaleć bi vodilo, navajati različna sredstva in pota, s katerimi se je fašistićni vladi posrećilo, izgraditi in pofiniti kreditno politiko. Omeniti je treba samo, da se italijanska vlada, ko si je vzela za cilj ustvaritev zdrave valute, ni niti za trenutek obotavljala, energićno nastopiti, ko je zavzel razvoj industrije nezdrave oblike in je vladala izredna »mrzlica ustanavljanja« v letih 1924/25.

Postavila je namreć takoj ustvaritev novih druźb in povišanje kapitala že obstojećih pod vladno kontrolo.

Vredna krona celokupne finanćne politike fašistićne vlade pa je konećno stabilizacija italijanske valute, ki je izloćila vse negotove činitelje glede bodoćega razvoja valute ter omogoćila gospodarstvu, da izvede svoje dalekosežne naćrte v miru in na zdravi podlagi.

Dr. Janko Vranćić

Trgovci ter njihovi namešćenci in pokojninsko zavarovanje

1. Dolźnost pokojninskega zavarovanja po sedanjem zakonu

Po sedaj veljavnem zakonu o pokojninskem zavarovanju namešćencev z dne 16. decembra 1906., drź. zak. št. 1 iz leta 1907., v obliki ces. naredbe z dne 25. junija 1914., drź. zak. 138, zakona z dne 12. maja 1922., Uradnega lista št. 190/68., in naredbe ministra za socialno politiko z dne 15. avgusta 1928., Urad. lista št. 288/81., morajo plaćevati trgovci prispevke za pokojninsko zavarovanje le za take namešćence, ki imajo uradniški znaćaj ali pa redoma izvršujejo preteźno duševna sluźbena opravila.

Pod pojem uradnika ali namešćenca za duševna opravila spada po namenu zakona precej širši krog namešćencev nego si ga večina predstavlja. Marsikdo je mnenja, da je uradnik le tisti, ki v pisarni piše, in da so duševna opravila le taka, pri katerih je treba teźko z glavo delati, torej le bolj ućena, takorekoć znanstvena opravila. Zakon namerava pa pokojninsko preskrbo zajamćiti širšim krogom namešćencev; zato doloća, da so preteźno duševna sluźbena opravila zlasti:

- a) vsako opravilo z vzgojo ali poućevanjem;
- b) izvrševanje svobodnih umetnosti brez ozira na umetnostno vrednost del;

- c) vsako v smeri dovršenih naukov ležeče opravilo absolventov tistih naukov, ki so odvezovali po § 20. bivšega avstrijskega vojnega zakona od dolžnosti, služiti tretje prezentno službeno leto, in absolventov višjih naukov, sezajočih čez te nauke;
- d) vodstvo obratov, obratnih oddelkov ali poslovalnic (podružnic);
- e) višje nadziranje del drugih oseb;
- f) pisarniška in kontorska služba;
- g) višja kupčijska zunanja služba.

Posamezne izmed zgoraj navedenih točk, ki osnavljajo dolžnost zavarovanja, zakon še natančneje opisuje. Tako n. pr. določa zakon, da se smatrajo za organe višjega nadzorstva (t. e) nameščenci, ki izvršujejo pazniško ali nadziralno delovanje, spojeno s skrbjo, da delovanje drugih uslužbencev tehnično ali gospodarsko ustreza, in ki opravljajo le postransko fizična dela, zlasti poslovodje, upravitelji skladišč, preiskuševalci in prevzemalci blaga itd.

Kot pisarniško in kontorsko službo (t. f) navaja zakon zlasti dopisovanje, stenografiranje, knjigovodstvo, računsko in blagajniško službo in risarsko delovanje.

Za višjo kupčijsko zunanjo službo (t. g) smatra zakon zlasti pridobivanje naročil, nalogov in ponudb, torej delovanje skupljevalcev, potnikov in agentov, ki so zavezani zavarovalni dolžnosti, ako so nastavljeni s stalno plačo ali z zajamčenim najmanjšim prejemkom.

V boljše ločitev zavarovanju zvezanih in nezvezanih uslužbencev zakon še posebej določa, da niso zavarovanju zvezani posli, kakor tudi ne delavci, ki neposredno sodelujejo v proizvodjanju blaga. Za organe višjega pazništva (t. e) se ne smatrajo nameščenci, ki opravljajo sami fizična dela in le postransko pazijo na druge enakovrstno zaposlene delavce, kakor prvi delavci (predelavci), nadalje osebe, ki morajo, ne da bi imele oblast razpolaganja s tujimi delovnimi močmi, v bistvu oskrbovati samo preštevanje in zabeleževanje takih enakovrstnih delovnih opravil drugih, ki se ponavljajo. — Za pisarniško in kontorsko službo (t. f) se ne smatra zlasti pisanje po narekovanju brez uporabljanja stenografije, golo prepisovanje in razmnoževanje spisov, pisanje naslovov, načrtov, šabloniranje in patroniranje, vsako razmnoževanje načrtov in nariskov z mehaničnim in kemijskim postopkom, nadalje delovanje blagajnikov, sedečih v odprtih prodajalnicah, plačilnih natakarijev, kuhinjskih šefov in ključaric v gostilniškem in krčmarskem obrtu in pisanje beležk in zapiskov, naloženih skladiškim in prodajnim nameščencem zgolj za dopolnitev njih delovanja. — Za višjo kupčijsko zunanjo službo (t. g) se ne smatra zlasti delovanje inkasantov in kolporterjev. Nameščenci, ki so prestopili v poklic potnikov ali agentov iz službe, nezavezane zavarovanju, n. pr. iz službe prodajalca, ostanejo tudi odslej zavarovanju nezavezani. Provizijski potniki, ki nimajo stalne plače ali zajamčenih najmanjših prejemkov, niso zvezani zavarovanju, ker niso nameščeni v službenem razmerju, temveč so samostojni podjetniki.

Glede prodajalcev in skladiščnikov določa zakon izrečno, da so zavarovanju zvezani samo, če spadajo pod eno izmed zgoraj navedenih točk c), d) ali e), če imajo torej določeno šolsko izobrazbo,

če vodijo obrate, obratne oddelke ali poslovalnice ali če više više nadziranje del drugih oseb. Samo dejstvo, da nameščenec opravlja trgovska opravila, kakor n. pr. navadni prodajalci in skladiščniki, torej še ne osnavlja zavarovalne dolžnosti; za tako dolžnost je treba, da trgovski nameščenec vrši še posebej kvalificirana opravila, ki jih zakon smatra za uradniška ali pretežno duševna.

Po sedaj veljavnem zakonu torej večina trgovskih nameščencev ni zavezana pokojninskemu zavarovanju, ker zakon tudi v najširši interpretaciji navadnih trgovskih sotrudnikov, zlasti prodajalcev, ne prišteva nameščencem, ki imajo uradniški značaj ali opravljajo pretežno duševna opravila.

Krog trgovskih nameščencev, zvezanih pokojninskemu zavarovanju, je po sedanjem besedilu zakona precej ozek, ker zahteva zakon vselej, da je izpolnjen kateri od zgoraj navedenih pogojev zavarovalne dolžnosti. Tako so n. pr. po sedanjem zakonu zvezani zavarovanju trgovski poslovodje in upravitelji skladišč, ker vodijo podjetje ali oddelek podjetja, izvršujejo višje nadzorstvo nad delom drugih oseb; opravljajo pisarniška in kontorska dela itd.; trgovski korespondentje, knjigovodje, kalkulantje in drugi kontorski uradniki, ker izvršujejo pisarniško, in kontorsko službo; trgovski potniki in nakupovalci, ker opravljajo višjo kupčijsko zunanjo službo; trgovski nameščenci, ki opravljajo sicer le službo navadnih trgovskih sotrudnikov, a so dovršili dvorazredno trgovsko šolo, kako višjo trgovsko šolo ali 6 razredov gimnazije, realke ali realne gimnazije, ker bi bili po bivšem avstrijskem vojnem zakonu oproščeni tretjega prezentnega službenega leta in služijo v stroki, ležeči v smeri dovršenih nauk.

2. Prostovoljno zavarovanje po sedanjem zakonu

Akoravno navadni trgovski nameščenci po sedanjem zakonu niso zvezani pokojninskemu zavarovanju, jih službodajalci vendar lahko prostovoljno zavarujejo. Po § 30. a zakona o pokojninskem zavarovanju nameščencev namreč lahko službodajalci vse kraljevine prijavijo prostovoljno v zavarovanje svoje nameščence razen delavcev v starosti od 18. do 55. leta. Ker trgovski nameščenci, za katere velja zakon o trgovskih sotrudnikih z dne 16. januarja 1910, drž. zak. št. 20, ne spadajo med delavce, je pri njih prostovoljno pokojninsko zavarovanje dopustno.

Pokojninski zavod za nameščence v Ljubljani mora sprejeti trgovske nameščence v prostovoljno zavarovanje zakonitih dajatev, če jih službodajalec prijavi najmanj 10 in če se obveže, da bo zavaroval vsakokrat vse svoje nameščence vseh onih vrst zaposlitve, ki jih sedaj prijavlja za zavarovanje, torej vse svoje trgovske nameščence, da bo vzdrževal zavarovanje najmanj tri leta in da bo izpolnjeval vse zakomite dolžnosti glede prijavljanja nameščencev in plačevanja premij.

Če ima službodajalec manj nego 10 nameščencev in jih želi prostovoljno zavarovati, jih ima Pokojninski zavod pravico, ne pa dolžnost, sprejeti v prostovoljno zavarovanje, če zdravniški pregled dokaže, da so zdravi, in če je službodajalec pripravljen plačati

morebitni posebni dodatek na premije, ki bi bil morda potreben po zavarovalno-tehničnih pravilih.

Razlog za tako razlikovanje ob sprejemanju prostovoljnih zavarovancev je ta, da se morajo zavarovalni riziki raznih zavarovancev med seboj kolikor toliko izenačiti. Od zavarovancev so nekateri mladi, drugi stari, nekateri so samci ali vdovci, drugi imajo ženo, pri nekaterih med njihovo starostjo in starostjo žene ni velike razlike, dočim so pri drugih žene mnogo mlajše, nekateri so brez otrok, drugi imajo pa številno družino, eni so zdravi, drugi bolni, eni imajo stalne službe z rednim napredovanjem, drugi službe in plače često menjajo in so tudi večkrat brez službe itd. Rizik zavarovanja, da bo moral namreč Pokojninski zavod zavarovancu ali njegovim svojcem plačevati invalidsko, starostno ali posmrtno pokojnino, odpravnino ali povračilo premij, kdaj bo moral začeti pokojnino plačevati in v kolikem znesku ter kako dolgo jo bo moral plačevati, je pri raznih zavarovancih različen. V socialnem zavarovanju je pa nemogoče, da bi se zahtevale različne premije ali da se slabši riziki, ki so zavarovanja tem bolj potrebni, ne bi sprejemali v zavarovanje. Če je zavarovanje obvezno za vse nameščence, se različni riziki med seboj nekako izravnajo, tako da se za povprečni rizik lahko predpiše povprečna premija, ki jo potem vsak zavarovanec brez ozira na svoj individualni rizik plačuje v enakem odstotku zavarovanih službenih prejemkov.

Če je zavarovanje le prostovoljno, bi se lahko zgodilo, da bi službodajalec prijavil v zavarovanje le slabe rizike, ki so n. pr. že bolni in skoro nesposobni za svoj poklic, ki so že v letih, ki imajo mnogo nepreskrbljenih otrok itd. Ker Pokojninski zavod na drugi strani ne bi imel zadostnega števila dobrih rizikov, ki bi mu nadomestili izgubo pri slabih, bi lahko kmalu propadel ali pa bi morale biti zavarovalne premije neprimerno visoke. Zato je Pokojninski zavod primoran sprejeti zavarovanje nezavezane nameščence v prostovoljno zavarovanje zakonitih dajatev le, če lahko računa s tem, da se bodo slabši riziki izravnali z boljšimi, kar smatra zakon kolikor toliko za verjetno, če skupina nameščencev, ki jo prijavi službodajalec, šteje vsaj 10 oseb in se službodajalec zaveže, da bo prijavljal sproti tudi vse nove nameščence.

Ker je ob manjšem številu prostovoljnih zavarovancev dvomljivo, ali si bodo boljši in slabši riziki držali ravnotežje, ima Pokojninski zavod pravico, da njihov sprejem odkloni odnosno predpiše poseben dodatek na premije, če bi bila povprečna premija po zavarovalno-tehniških računih prenizka.

Prostovoljnim zavarovancem se lahko dokupijo vsaj prejšnja leta.

3. Dolžnost zavarovanja vseh trgovskih nameščencev po načrtu novega zakona

Načrt novega zakona o pokojninskem zavarovanju nameščencev, ki ga je izdelala posebna komisija pri Pokojninskem zavodu za nameščence v Ljubljani in sta ga sprejela načelništvo in občni

zbor ter je predložen ministrstvu za socialno politiko, ne določa zavarovalne dolžnosti le za uradniška in duševna opravila, temveč sploh za vsa više kvalificirana opravila. Kot zavarovanju zavezane nameščence navaja ta načrt izrečno tudi nameščence za trgovska opravila (trgovske sotrudnike in vajence) brez ozira, ali je službodajalec trgovec ali ne.

Stara zahteva trgovskih nameščencev je ureditev njihove invalidske in starostne preskrbe in posmrtno preskrbe njihovih družin tako, kakor je urejena pri drugih nameščencih. Od trgovskega nameščenca se zahteva temeljito poznavanje raznih vrst blaga, spretnost v računanju in občevanju s strankami, često tudi znanje jezikov, razumevanje za želje kupujočega občinstva, poznavanje modnih predpisov, obveščanje službodajalca ali predstojnika o potrebi določene vrste blaga itd., tako da ne more biti dvoma, da spadajo trgovski nameščenci med nameščence, ki opravljajo višja opravila. Kakor po izobrazbi in znanju ter po vrsti dela, ki ga opravljajo, spadajo trgovski nameščenci med stan zasebnih nameščencev zlasti še po svojem socialnem položaju. Velik del poznejših samostojnih trgovcev in podjetnikov se rekrutira iz vrst trgovskih sotrudnikov. Trgovski sotrudniki tudi v poznejših letih večinoma dosežajo pri svojih službodajalcih boljša mesta, zlasti kot poslovodje, tako da takrat tudi že po sedaj veljavnem zakonu postajajo zavezani pokojninskemu zavarovanju. Seveda pokojnina ne more biti posebno visoka, če je začel biti nameščenec zavarovan šele na stara leta. Da je pokojninska preskrba kolikor toliko v skladu s službenimi prejemki, je treba, da je nameščenec zavarovan že od svojega vstopa v službo. Zato določa načrt novega zakona dolžnost zavarovanja tudi za trgovske sotrudnike in vajence, in sicer od dopolnjenega 18. leta starosti dalje.

Tudi češkoslovaški, avstrijski in nemški zakon o pokojninskem zavarovanju nameščencev prištevajo trgovske nameščence osebam, ki izvršujejo višja opravila, in veljajo tudi zanje obvezno.

Dolžnost pokojninskega zavarovanja vseh trgovskih nameščencev je seveda za trgovce precejšnje breme. Vendar se temu bremenu ne bodo mogli izogniti, kakor se mu niso mogli njihovi tovariši v drugih modernih državah. Sicer so pa izdatki za socialno zavarovanje bolj občutni le v začetku; sčasoma se pa pokaže, da spadajo v zadnji vrsti vendar tudi med produktivne izdatke. Nameščence je treba preživljati tudi, če so že onemogli ali stari, po njihovi smrti pa njihove družinske člane. Če za to preskrbo ni skrbelo socialno zavarovanje, mora skrbeti pa narodno gospodarstvo v drugi obliki potom davkov, doklad itd. Če bi bil stan trgovskih nameščencev ob onemoglosti, starosti in smrti izročen pomanjkanju, bi to v isti meri slabo uplivalo na gospodarstvo, v kateri bi padla notranja potrošna moč v državi. Višina režijskih stroškov, ki jih ima gospodarstvo za svoje nameščence, je končno ista, ako jim poleg rednih službenih prejemkov plačuje še pokojninsko zavarovanje ali pa ako jim mora plačevati primerno višje plače ali davke in druge prispevke za državno ali občinsko preskrbo onemoglih in ostarelih nameščencev in njihovih preostalih.

(Dalje prihodnjič)

T. G.

Moderna Turčija

(Dalje)

Iz vsega doslej povedanega je razvidno, da ima današnja Turčija po zaslugi novega režima vse pogoje, da postane napredna industrijska država. Velike vodne sile, rezerva nafte in petroleja, neizčrpni premogovniki in obilje raznih sirovin morejo dvigniti industrijo v Mali Aziji na moderno stopnjo, ako se prej zajamči popolna javna varnost, uniči torej roparstvo in vsesplošno tatinstvo in ako se omogoči gladek promet po železnicah. Vse dosedanje ovire je Kemal paša začel uspešno odstranjevati s sodelovanjem energične vlade Ismet paše.

Turška industrija datira res šele od l. 1923 in ž njo smotrna industrijska politika, ki izkuša državo industrijski čim preje in čim boljše osamosvojiti, t. j. osvoboditi zavisnosti od inozemstva. Začetek ustvarjanja turške industrije korespondira z obnovo industrije na Grškem. Ali dočim se industrija na Grškem razvija s pomočjo zaščitnih in prohibitivnih carin z namenom, da se zaposlijo mnogobrojni begunci, zlasti iz Male Azije in Jugoslavije, črpa turška industrija svojo moč iz bogate maloazijske prirode. Tudi turška industrija je seveda zaščitena s carinami.

L. 1927 je imela Turčija že 1220 tovarn v prometu, ki pa jih vseh ne vzdržuje domači kapital, nego je tuji kapital zvezan z domačim. Banka za industrijo in rudnike je ustanovila pet velikih tovarn in v Turčiji sploh ni večjega podjetja, pri katerem bi ne bil udeležen ta močni denarni zavod. Tovarna tkanin v Defterdadu, največje tekstilno podjetje na Turškem, je last te banke. Druga njena tkalnica je v Herakleji. Predilnica v Bakir-Keju je največje podjetje svoje vrste. Največja usnjarna v Bejkosu je takisto podjetje te banke in izdeluje usnje, obuvala in sedla. Banka je udeležena nadalje pri sledečih podjetjih:

Turška d. d. za pospeševanje poljedelstva na Ušaku (kultura sladkorne pese in fabrikacija cukra. Kapaciteta te fabrike je baje 500 ton repe dnevno).

Turška d. d. za riž v Tosiji.

Turška d. d. za riž v Marašu. L. 1927 je dala tovarna 3500 ton riža.

Društvo ind. podjetij v Malatiji za izkoriščanje vodne sile ima električno centralo, strugarno, mlin, tovarno za konzerve in destilarno alkohola.

D. d. za predivo v Kesariji (za bombaž).

Predilnica d. d. v Sparti v Anatoliji z električnim pogonom.

Industrijsko podjetje v Akseraju ima električno centralo, mlin, tkalnico i. dr.

Industr.-trgov. d. d. v Zavlašu ima usnjarno za debelo in najfinejšo robo.

D. d. Mili Mensurcat v Angori, tkalnica za volno.

D. d. za porcelan v Kutahiji izdeluje porcelan, fajanso, emajlirano posodo in dekorativne predmete. Vse te tovarne so bile osnovane ali preosnovane po l. 1923, mnogo pa jih je nastalo še kasneje.

Alimentarna industrija se v Turčiji naglo razvija, mlinarstvo se dviga, fabrikacija testenin je znatna, mlini za oljkovo olje so mnogoštevilni, takisto je mnogo mlarn, tovarn za konzerve, alkohola (piva i. dr.). Tudi tekstilna industrija se močno razvija; predilnic, tkalnic, tovarn za trikotaže in preproge je cela vrsta.

Zlasti industrija s preprogami je velika, saj producira na leto okoli 1,200.000 m² tepihov, ki so slavni kot »anatolske preproge« po svetu in imajo troje imen: Uşak (ali Sivas), Sparta (in Brdur) ter Gyordeş. Te preproge so posebno važna turška roba za izvoz. Kemijska industrija je še slabše razvita, znatna pa je že proizvodnja gradbenega materiala; mehanska industrija pa je še v povoju, a ima veliko bodočnost. Nadaljnjih detajlov mi ni treba navajati.

Turčija je sklenila že blizu 30 trgovinskih pogodb in se ne prestando trudi, da uredi svoje trgovinsko razmerje s čim več državami ter zagotovi tako svojim izdelkom čim več tržišč. Plasirala je predvsem svoj tobak, opij, suho grozdje, smokve, olje in preproge. Celo Anglija, Italija in Grčija imajo trgovinske pogodbe z angorsko republiko. Po l. 1912 je Srbija likvidirala svoje politične spore s Turčijo in je Jugoslavija podpisala s Turčijo po svetovni vojni posebni mir. Od tega trenutka smo s Turčijo prijatelji tem bolj, ker je turška narodna vlada stopila namesto sultanata ter so prenehala vsakršna nasprotstva med našo kraljevino ter angorsko republiko. Razumljivo je torej, da se je sklenil letos tudi med tema državama trgovinski dogovor.

(Konec prihodnjič)

Mirko Mermolja

Zunanja trgovina Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev

(Dalje)

Leto 1927. pa je napravilo v tej sliki popolen preokret. Naša trgovinska bilanca je postala s tem letom zopet pasivna. Po množini je naš izvoz padel na 4251·5 tisoč ton, po vrednosti pa na 6400·2 milj. dinarjev, nasprotno pa se je uvoz po količini zvišal na 1331·3 tisoč ton, po vrednosti pa je tudi nekoliko padel na 7286·3 milj. dinarjev. Pasiva naše trgovinske bilance je torej znašala 886·1 milj. dinarjev ali vrednost izvoza je znašala napram vrednosti uvoza komaj 87·84%, je padla torej za celih 14·6%. S tem pa ni nazadovanje našega izvoza še završeno in podatki za prvo polletje l. 1928 nam kažejo v tem oziru prav slabo sliko in če se naša trgovinska bilanca ne opomore nekoliko v letošnji izvozni sezoni, t. j. v mesecih septembru, oktobru in novembru 1928, bomo na slabšem, kot smo bili v prvih letih obstoja naše države.

Ta pasivnost trgovinske bilance nas pa na drugi strani zopet ne sme oplašiti, kajti aktivnost trgovinske bilance ni še edino merilo, da je res blagostanje v državi. Znano je, da je Rusija pred vojno imela visoko aktivno trgovinsko bilanco samo radi tega, ker je forsirala izvoz žita, da bi na ta način

mogla poplačati obresti posojil, ki jih je najela za gradnjo železniškega omrežja in za uvedbo zlate valute. Tako povečan in neracionalen izvoz pa je za konzumenta izredno slab. Pa tudi Anglija in Nemčija sta imeli pred vojno pasivno trgovsko bilanco, ker sta mesto obresti kapitala, ki sta ga imeli naloženega v inozemstvu, uvažali blago iz dotične države. Iz tega jasno sledi, da aktivna trgovinska bilanca ni nikako absolutno merilo blagostanja dotične države in jo kot tako tudi ne moremo vedno vzeti, ne da bi prej proučili faktorja, ki je za to odločilen, v kakem razmerju namreč stoji relativno izvoz do razvoja produkcije dotične države. Pri državi, ki stoji v gospodarskem razvoju, bo produkcija rastla, absolutni izvoz pa bo lahko rastel ali padal. Samo v slučaju, da bo del izvoza, ki odpada procentuelno na produkcijo padel, samo v tem slučaju bo imelo to slabe posledice v dotični državi. To se tudi jasno kaže v naši državi.

Velik odstotek nazadovanja izvoza odpade na slabo letino v naši državi. Produkcija se je tukaj zmanjšala, zmanjšal se je radi tega tudi izvoz. Seveda ne moremo presojati celotne pasivnosti trgovske bilance s tega stališča, kajti so tu gotovo še drugi faktorji, ki na to vplivajo in ki bi se morda dali odstraniti. Pri nas lahko naštejemo precej takih faktorjev.

Gotovo so v precejšnji meri krivi tej pasivnosti porast vrednosti dinarja in zlasti pa poostrene konkurenčne prilike, poleg seveda slabe letine, ki jo je pač šteti med glavne vzroke. Dalje tudi dejstvo, da je uvozna carina na industrijske surovine vedno večja in da ni mogoče zmanjšati produkcijskih stroškov, kar ima za posledico to, da je ostala splošna režija popolnoma neizpremenjena in se je celo v nekaterih postavkah povečala. Daljni vzrok temu je iskati tudi v tem, da naši agrarni produkti ne najdejo več pravega trga, ker so uvedle razne sosednje države (Avstrija) visoke uvozne carinske postavke na te produkte, da tako zaščitijo lastne. Novo sklenjena trgovska pogodba ni teh ovir odpravila. Tudi porast lire (l. 1926.) je igral precejšnjo vlogo, če pomislimo, da stoji Italija pri našem izvozu na prvem mestu. Zelo slabo vpliva tudi dejstvo, da nimamo še trgovskih zvez z mnogimi državami, kjer bi lahko našli dobre konzumente, in to največ po krivdi merodajnih krogov, ki niso uvideli potrebe, da bi potom trgovskih pogodb vzpostavili direktne trgovske zveze ali pa, da bi z zboljšanjem že obstoječih pogodb te zveze še bolj utrdili.

Ne preostaja nam nič drugega, kot da v čim večji meri pospešujemo domačo produkcijo, da jo tudi zaščitimo, da si poiščemo nova tržišča in pojačamo, kolikor se pač dá, kupno moč konsumenta, ki je zelo oslabela.

Predno preidemo na podrobno razlaganje našega izvoza, je potrebno, da si ogledamo na kak način se je vršil tako izvoz kakor uvoz. Ako pogledamo tabele zadnjih let po načinu transporta, tedaj vidimo, da se večja polovica izvoza vrši po suhem in manjša po morju, da se pa pri uvozu vrši to baš obratno. Temu je iskati vzroke v tem, da je večina našega izvoza usmerjena proti severu v Avstrijo in Čehoslovaško in da mi tudi še nimamo dobro razvite trgovske mornarice, dasi se ta razvija od dne do dne in zavzema danes že znatno mesto v svetovni trgovski mornarici. Naj navedem samo za primer to, da je znašal izvoz leta 1925. 10.715-31 ton in da je narastel do leta 1927. na 13.308-21 ton, prav tako je narastel uvoz od 3.072-76 ton na 3.680-67 do leta 1927. Naše ladje so izvažale blago v 62 držav, odnosno kolonij. Danes je že ni menda večje luke, kjer bi že ne bila naša ladja. Zavzema pa pri izvozu morskim putem prvo mesto Italija, kamor je namenjeno več kot polovica vsega našega izvoza; na drugo mesto pride Egipt in nato Grška ter Argentina.

Pa tudi uvoz nam kaže jasno sliko, kako se naša trgovska mornarica razvija od leta do leta. Med tem, ko je pri uvozu sodelovala naša trgovska mornarica leta 1925. s komaj 31-5%, je že leta 1926. sodelovala s 41-4% in leta 1927. s 43-4%, tako, da bo v najkrajšem času polovico uvoženega blaga šlo potom naših ladij. Na drugi strani pa nam statistika kaže, da gre ves ta napredek naše trgovske mornarice na račun italijanske.

Važno prometno sredstvo v naši državi so tudi reke in prekopi, saj se je tem putem izvozilo leta 1927. okroglo 12% vsega našega izvoza, uvozilo pa celo 25% celokupne teže našega uvoza. Velik del našega uvoza iz Čehoslovaške in Avstrije se vrši namreč po Donavi, ker je ta način transporta veliko ceneji kot pa po železnici. Znano je namreč, da Vojvodina uvažala les iz Čehoslovaške, ker je od tam ceneji kljub carini, in to samo radi dragega transporta po naših železnicah in najsi bo ta prepeljan magari samo iz Bosne.

II. Naše izvozno blago

Vrsta blaga	Količina	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Poljedelski predmeti	1000 ton milj. Din	263·8 447·9	511·1 800·9	115·1 533·9	341·0 1499·7	577·0 2045·4	1363·9 3417·0	1419·8 2993·6	452·6 1259·6
Predmeti živino- reje	1000 ton milj. kosov milj. Din	14·2 0·3 197·6	42·8 0·8 992·1	44·2 1·5 1532·0	52·6 0·8 3061·9	61·2 0·7 2961·9	60·3 0·7 1985·9	66·4 1·1 2091·0	57·0 1·5 2133·8
Predmeti gozdar- stva	1000 ton 1000 m ³ milj. Din	224·3 378·6 320·9	379·3 37·3 197·5	779·9 14·3 635·9	1303·6 1613·0	1618·5 1·0 1943·7	1421·1 1·4 1416·9	1559·3 — 1089·6	1785·0 — 1282·1
Produkti agrar- ne industrije	1000 ton milj. Din	94·4 51·0	51·0 165·6	40·7 201·1	56·3 321·2	89·3 473·6	84·4 388·5	74·7 245·5	60·5 190·5
Ostale življ. po treb. in tobačni predmeti	1000 ton milj. Din	1·0 10·5	2·0 23·7	3·0 69·9	6·0 165·7	4·1 140·6	3·6 125·6	2·2 53·4	3·2 73·6
Mineralije	1000 ton milj. Din	117·7 44·9	420·5 65·9	658·1 120·1	901·6 312·7	1155·8 498·7	1039·5 328·6	1290·0 293·4	1276·5 267·4
Vosek, mast in kemični produ- kti	1000 ton milj. Din	18·6 84·9	25·2 47·8	64·8 166·3	91·0 282·5	104·8 391·2	102·8 322·6	117·6 331·1	135·0 398·0
Surovine in pred- meti tekstilne industrije	1000 ton milj. Din	6·3 31·5	12·4 65·7	9·8 148·3	9·3 166·1	10·4 215·3	12·4 208·8	15·8 149·8	20·3 144·5
Usnje in usnjeni izdelki	1000 ton milj. Din	0·0 0·0	0·1 2·6	0·3 15·4	0·7 38·6	1·1 46·2	1·2 22·7	3·4 21·9	4·5 47·0
Kavčuk in guta- perča	1000 ton milj. Din	0·0 0·0	0·0 0·0	0·0 0·4	0·0 0·2	0·2 2·6	0·03 0·7	0·02 1·0	0·0 1·0
Predmeti pletar- stva, ščetke in predmeti za rezlanje	1000 ton milj. Din	9·0 12·2	22·5 23·8	15·7 31·5	13·6 50·4	9·8 75·1	17·4 82·7	13·2 40·1	34·6 64·3
Papir, pisma in geografske karte	1000 ton milj. Din	2·3 7·6	2·2 5·4	2·7 8·0	4·5 30·4	8·4 62·0	13·7 76·6	13·6 76·2	16·2 84·6
Izdelki iz kamna, steklo in kera- mični izdelki	1000 ton milj. Din	2·0 0·9	5·8 2·4	11·2 4·8	32·8 25·5	59·4 49·4	34·5 34·5	33·4 30·1	20·0 34·5
Kovina in kovin- ski izdelki	1000 ton milj. Din	7·6 35·5	14·3 65·7	21·1 210·6	35·4 442·7	26·9 582·7	28·1 459·1	24·8 388·5	33·5 404·3
Stroji in aparati	1000 ton milj. Din	0·3 1·0	0·4 1·1	2·3 10·7	5·6 34·9	6·5 44·0	6·7 31·9	2·1 13·9	2·2 14·5
Učila, ure, strelno orožje in igrače	1000 ton milj. Din	0·0 0·1	0·0 0·1	0·0 0·4	10·0 1·1	7·8 1·0	0·0 0·7	0·0 1·1	0·01 0·6
Nedoločeno ozna- čeno blago	1000 ton milj. Din	0·1 0·0	0·4 0·4	0·2 1·0	0·3 2·5	0·9 2·6	0·2 1·4	— —	— —

Dejstvo, da je naša država res agrarna država, se najbolj jasno kaže v izvozni tabeli, kjer zavzemajo vedno prva mesta poljedelski, gozdni in živinorejski produkti.

Ako si nekoliko natančneje ogledamo tabelo, tedaj vidimo, da enkrat stoje na površju živinorejski produkti, nato zopet poljedelski in da so gozdni produkti skoro vedno na tretjem mestu razven leta 1920. in 1927., ko so zavzemali drugo mesto.

V prvih treh letih obstoja naše države so tvorili poljedelski produkti v zvezi z živinorejskimi več kot polovico našega celokupnega izvoza. Z l. 1922. pa vrednost in tudi količina poljedelskih produktov pade od 33 na 14% vrednosti izvoza in nato zopet polagoma napreduje do leta 1924., ko znaša vrednost 21%, ki pa naraste že naslednje leto na celih 45% vrednosti izvoza in 21% od celokupne količine. Na približno tej stopinji ostanejo ti produkti do leta 1927., ko izvoz teh produktov pade naenkrat na 20% vrednosti in komaj 8% od celokupne količine. Ti veliki padci, ki jih zaznamujemo v letih 1922. in 1927., so večinoma posledice slabih letin, iz česar se ravno vidi, kako velik vpliv imajo dobre letine na naš izvoz. Tako velikih padcev in skokov ne zaznamujemo pri gozdnih in živinorejskih produktih, oni pa, ki so, to so zlasti pri gozdnih produktih l. 1921. in pri živinorejskih produktih l. 1920., so večinoma posledica splošne izvozne prepovedi na živinorejske produkte, ki je vladala v tem letu, in večjega konzuma doma pri gozdnih produktih pri obnovi naših v vojni uničenih domov. Sicer pa tudi ni dosti dati na statistične podatke teh let, ker največkrat niti z daleka ne odgovarjajo resničnemu dejanskemu stanu, ker so se ti v teh letih vodili zelo površno in se še celo oficijelni podatki teh let ne ujemajo med seboj.

Pri poljedelskih produktih zavzema skoro vedno prvo mesto koruza, ki je zlasti v letih 1920, 1921, 1925 in 1926 sama tvorila po 15—20 in celo 22% celokupnega našega izvoza. Naša država leži namreč v pravi koruzni coni in zato je ta rastlina razširjena po celi državi. Goji se v glavnem v treh vrstah, zgodnja, srednje pozna in pozna vrsta koruze. Zgodnja ne pride toliko v poštev, ker je prevelika konkurenca argentinske koruze, ki se začne pojavljati na evropskih tržiščih že koncem maja ali začetkom junija. Pač pa pride za nas predvsem v poštev srednja vrsta, ki zelo dobro obrodi, zlasti pa, če je še nekoliko vlažno vreme, kajti suša je pri nas največji sovražnik koruze. To kar mi danes pridelamo koruze, to je minimum, s količjak racionalnimi obdelovanjem bi lahko dosegli veliko večjo množino. Koruza je naša najvažnejša rastlina, to je naša «božija blagodat», kakor pravi Mita Gj. Nikolić v svoji razpravi «Naša biljna produkcija».

Drugi naš važen izvozen poljedelski produkt je pšenica, ki tudi sama zavzema od leta do leta po 2—6% količine našega izvoza. Vrednost izvožene pšenice je znašala leta 1927., ko je bila pri nas slaba letina, okroglo 200 milijonov dinarjev, v letih 1925 in 1926, torej v letih, ko je bila letina normalna, pa celo 500—800 milijonov dinarjev. Tudi pšenica namreč izredno dobro uspeva pri nas in doseže se tu pa tam celo zelo lepe rezultate. V letu 1925. je znašal pridelek povprečno 11·82 q na ha obdelane zemlje. Banatska pšenica je znana po vseh svetovnih trgih, dasi ni pod tem naslovom razumeti samo pšenice, ki raste v Banatu, ampak označuje ta naslov takorekoč jugoslovensko pšenico sploh.

Vsa ostala žita, kakor oves, ječmen, rž, proso itd. zavzemajo le manjši odstotek izvoza (1%). Pač pa zavzemajo znatno množino mlevski izdelki, zlasti pa pšenična moka, katere smo izvozili leta 1927. v skupni vrednosti 59 milijonov dinarjev napram 157 milijonom dinarjev v letu 1926. Kakor pa vse kaže, se bo morala naša mlinska industrija v kratkem zadovoljiti edino z domačim tržiščem.

Važno vlogo v našem eksportu tvorijo suhe slive, katerih smo v letu 1920. izvozili za 63 milijonov dinarjev in je nato eksport vedno bolj naraščal do leta 1923., ko je znašal 345 milijonov dinarjev, nato zopet padel in zopet narastel do l. 1926., ko je znašal 233 milijonov dinarjev. V letu 1927. je izvoz teh padel za 80 milijonov dinarjev.

Še dva važna poljedelska produkta sta in to je hmelj in sveže sadje.

Produkcija hmelja se v naši državi izredno dobro razvija, kakor nam kaže monografija o kulturi hmelja v naši državi, ki jo je izdalo poljedelsko ministrstvo izpod peresa ing. Teržana. Med industrijskimi rastlinami se nahaja na četrtem mestu in sicer stojijo na prvem mestu tekstilne surovine (konoplja,

lan in bombaž), na drugem sladkorna pesa, na tretjem tobak in na četrtem hmelj, ki je posejan na površini 8650 ha. Za njim stojijo še mak, oljnata repica in cikorija. V svetovni produkciji hmelja pa stojimo na tretjem mestu s 16·4% svetovne produkcije; pred nami sta samo Nemčija in Češkoslovaška. Izvoz hmelja od leta do leta napreduje: Da igrajo tudi tu dobre letine in poleg tega še razne bolezni veliko vlogo, ni menda treba posebej povdarjati; in je narastel izvoz od 11.000 q leta 1920. na 40.000 q leta 1927. Naš hmelj se zahteva danes že po vseh svetovnih tržiščih, le žalibog, da ga radi nerazvite domače trgovine ne moremo izvažati direktno mi, ampak potem raznih čeških in nemških prekupčevalcev.

Tudi izvoz svežega sadja zelo dobro napreduje. K temu mnogo pripomore to, da se je danes že začelo gledati pri nas na to, da se goji kolikor mogoče izbrano sadje, kajti le tako je mogoče izvažati. Celokupna vrednost izvoza našega sadja je znašala v letu 1927. 110 milijonov dinarjev napram 85 milijonom dinarjev v letu 1926. in 8 milijonom dinarjev v letu 1920.

Izmed že omenjenih industrijskih surovin se goje tekstilne rastline v manjši meri in ne igrajo pri izvozu večje vloge. Bombaž se povečini neobdelan izvažna na Grško. Pač pa sta važnejši rastlini: mak in tobak.

Mak se goji v naši državi le v južnem predelu Srbije in se iz njega dobiva opijska smola, katera se nato preko Soluna izvažna. Izvoz opija je za našo državo precej važen, saj se ga je samo leta 1927. izvozilo za 62 milijonov dinarjev. Bržkone pa bo treba produkcijo opija opustiti ali vsaj zelo omejiti na pritisk Društva Narodov.

Tudi proizvodnja tobaka je pri nas zelo razvita in dobivajo se dobre kvalitete vsakovrstnega tobaka razen za smotke. Vsa proizvodnja, predelava in prodaja tobaka je v državnih rokah in bržkone je baš radi tega naš izvoz tobaka tako slab, kajti država do sedaj še ni preskrbela primernega tržišča. Sicer so zastopniki uprave državnih monopolov sklenili 21. novembra 1925 neko konvencijo s Compagnie générale des Tabacs in s Société des Tabacs d'Orient et d'outre Mer ter z Maison Kjasim Emin et la Société Frmaro, na podlagi katere bi imele te družbe izključno pravico do izvoza našega tobaka, to pa pod takimi pogoji, da se je ni upala naša država podpisati in ni še danes podpisana. Postavke o vrednosti izvoženih tobačnih proizvodov so minimalne, naj vzamem na primer samo leto 1927., ko je ta celokupna vrednost znašala komaj 400 Din. Pač pa se izvažna večja množina tobačnega lista, o čemer pa naša statistika ne vodi posebne postavke, kar bi bilo na vsak način potrebno.

To bi bili v glavnem vsi naši važnejši poljedelski izvozni proizvodi. Ko bo v naši državi vpeljana umno poljedelstvo, ki je danes v rabi morda samo v Vojvodini, ko bo odpravljeno še čisto primitivno poljedelstvo v Južni Srbiji, se bo produkcija teh naših proizvodov gotovo znatno povečala in če poleg tega še dobimo ugodna tržišča za te naše produkte, bo naš izvoz gotovo znatno porastel.

Drugo mesto zavzemajo povprečno v našem izvozu živinorejski produkti, kar je v tesni zvezi s poljedelstvom naše države.

Tu zavzemajo skora vsa leta prvo mesto jajca. Vrednost teh je znašala l. 1920. 30 milijonov dinarjev, je bila najvišja leta 1924., ko je znašala 619 milijonov dinarjev in je padla do leta 1927. na 513 milijonov dinarjev. Po vrednosti zavzemajo povprečno 8%, po težini pa 1% celokupnega izvoza. Kakor vidimo zavzemajo jajca precej važno mesto v našem izvozu, čeprav tudi tukaj še ni vse urejeno. Zlasti močno ovira pravilen izvoz to, da nimamo dobre in enotne pasme kokoši v državi. Izkušnje uče, da je za našo državo najboljša štajersko-zagorska pasma, ki se goji v Sloveniji in Hrvatskem Zagorju. Ta pasma ima tudi nekoliko debelejša jajca, kajti na svetovnem trgu se zahteva predvsem debela jajca, katerih težina naj bo od 54—66 kg na 1000 komadov, medtem ko znaša težina jajc iz Jugoslavije povprečno le po 40—50 kg za 1000 komadov. Veliko konkurenco nam dela v tem oziru Rusija.

Drugo mesto v izvozu živinorejskih produktov zavzemajo živi prašiči, pri izvozu teh ni mogoče določiti nikake jasnejše tendence, čemur je vzrok nestalnost v možnosti plasiranja: i vrednost, i količina varira od leta do leta, kar nam najbolj jasno kaže sledeča tabela:

Leto 1920	2·2 tisoč ton,	vrednost 269 tisoč Din
Leto 1921	22·0 tisoč ton,	vrednost 209·3 tisoč Din
Leto 1922	11·7 tisoč ton,	vrednost 220·5 tisoč Din

Leto 1923	140 tisoč ton,	vrednost 448.2 tisoč Din
Leto 1924	86 tisoč ton,	vrednost 271.4 tisoč Din
Leto 1925	70 tisoč ton,	vrednost 123.5 tisoč Din
Leto 1926	29.8 tisoč ton,	vrednost 339.3 tisoč Din
Leto 1927	42.1 tisoč ton,	vrednost 518.0 tisoč Din.

Iz navedenega je razvidno, da je bila najmanjša i količina i vrednost l. 1920., da pa največja l. 1927. Kljub temu pa lahko trdimo, da izvoz prašičev iz Jugoslavije nazaduje v splošnem, saj izvažata danes Jugoslavija manj prašičev kot pa predvojna Srbija. Tudi tu je treba temeljite preorientacije, treba je uvesti enotno in novo pasmo, ki najbolj odgovarja našim prilikam in zahtevam inozemskih konzumentov. Kot taka bi bila za večino predelov naše države najbolj primerna yorkshirska pasma.

Tretje mesto zavzema izvoz žive govede, ki je znašal v l. 1920. komaj 3.8 milijona dinarjev, je pa še naslednje leto znatno porastel in dosegel vrhunec v l. 1923. v znesku 846 milijonov dinarjev; od tega leta dalje vrednost in količina stalno pada tako, da je znašala vrednost l. 1927. komaj 355 milijonov dinarjev, v skupni teži 40.000 ton. Kot vidimo izvoz rapidno pada od leta do leta, saj tudi produkcija predstavlja le 75% od predvojnega stanja. Da bi se prišlo temu na kak način v okom, je ministarstvo za kmetijstvo in vode sklicalo l. 1928. v Beogradu konferenco, ki je ugotovila, da je treba predvsem izboljšati pasmo in ustvariti posebne tipe živine, ki bi odgovarjali potrebam našega izvoza.

Skoro isto velja tudi za izvoz naših kopitarjev, izmed katerih zavzemajo prvo mesto konji. Tudi vrednost izvoza teh je padla v l. 1927. na 91 milijonov dinarjev napram 106.5 milijona dinarjev v letu 1926. Pač pa je zadnje leto nekoliko porastla vrednost izvoženih mul in oslov.

Izmed izvoza ostale živine je treba omeniti še izvoz telet v znesku 14 milijonov dinarjev l. 1927., dalje drobnice v vrednosti 121 milijonov dinarjev istega leta ter žrebcev in perjadi v skupni vrednosti 38 milijonov dinarjev.

Izvoz mesnih izdelkov je do leta 1924. stalno napredoval, ko je znašala vrednost teh 453 milijonov dinarjev; od tega leta dalje kaže tendenco nazadovanja in je znašala vrednost teh l. 1927. še 268 milijonov dinarjev. Iz tega je razvidno, da je izvoz mesnih izdelkov padel na polovico svoje vrednosti napram l. 1924., med tem ko je količina ostala na približno isti stopnji. Ravno to kaže, da se nahaja naša klavna industrija v krizi in od 18 velikih podjetij obratuje danes le še 6 in še ta izdelujejo le polizdelke, ker s finalnimi produkti ne morejo konkurirati v inozemstvu.

(Dalje prihodnjič)

Priprave za preuredbo trgovske stanovske organizacije v Hrvatski in Slavoniji

Iz redne glavne skupščine »Saveza trgovaca u Hrvatskoj i Slavoniji« v Zagrebu.

Strokovna stanovska organizacija trgovcev v Hrvatski in Slavoniji je izvedena na drug način nego v Sloveniji, kjer imamo po političnih okrajih gremije trgovcev, pa so ti povezani v Zvezo trgovskih gremijev za Slovenijo kot skupno organizacijo. Hrvatski trgovci imajo dobrovoljno organizacijo v »Savezu trgovaca u Hrvatskoj i Slavoniji«. Ta zveza trgovcev s središčem v Zagrebu ima celo vrsto strokovnih organizacij in sicer sedaj osemnajst. Savez trgovaca pa ima svojo čvrsto oporo tudi še po deželi in sicer v lokalnih organizacijah, ki se zovejo »Trgovačko udruženje«, pa obstoje sedaj v krajih Belovar, Gola, Gospić, Gračac, Grubišnopolje, Ivanić-Grad, Karlovac, Koprivnica, Križevci, Ludbreg, Ogulin, Perušić, Petrinja, Senj in Sisek. Na čelu Saveza trgovaca v Zagrebu stoji sedaj agilni

in priljubljeni predsednik veletržec gospod Ernst Grünwald in kot podpredsednika gg. Milan Milić in Matija Kempfelja. Osrednji upravni odbor šteje 29 odbornikov in tri člane nadzornega odbora. Osrednja organizacija hrvatskega trgovstva vzdržuje izvrstno urejeno pisarno, koji sta na čelu tajnika gg. dr. Benko Juhn in dr. Aleksander Aranicki, kot strokovna konzulenta sodelujeta za finance g. Ilija Schwarz in za promet Makso Gardoš.

Ko v naši državi, v kateri je različnost predpisov iz stroke obrtne zakonodaje jako pisana, pripravljamo edinstven obrtni zakon, je seveda na Hrvatskem med trgovstvom živalno prizadevanje, da se zagotovi trgovskemu stanu v novem enotnem obrtnem redu zakonita določila, koja bodo dajala potrebno podlago v ta namen, da postane stanovska organizacija trgovine nekako po vzgledu določil, ki so veljavna pri nas, *obvezna* in sicer v gremijih kot osnovnih edinicah in potem v Zvezi v Zagrebu kot predstavnici celokupnega hrvatskega trgovstva. Enako stremljenje je opazati tudi v obrtniških vrstah in med industrijalci, kajti hrvatska obrtna zakonodaja ne pozna obligatornih stanovskih organizacij v gremijih in zadrugah, pa je zategadelj vodnikom hrvatske trgovine, obrta in industrije jako težko delo v organizatornem pogledu, kajti v dobrovoljnih organizacijah je komaj mogoče združiti vse pripadnike stanu v eno enoto in doseči strokovno organizacijo, ki je v resnici scela. Čim je zagotovljena taka postavna podlaga za enotno organizacijo v obvezni obliki, je tudi vprašanje sistema zbornice za trgovino, obrt in industrijo laže reševati, ker je ob sistemu obveznih organizacij vprašanje zagotovitve denarnih sredstev mnogo boljše in uspešneje mogoče. Ako je dana taka zakonita osnova, je pa mogoče misliti tudi na ustanovitev raznih gospodarskih, dobrotvornih in socijalnih naprav v okviru stanovske organizacije, ki morejo kakor bolniško zavarovanje, bolnice, sanatoriji, starostna preskrba, skupne nakupovalnice, ureditev kondicij, uspevati samo, ako je mogoče računati na sodelovanje velikega števila. Notorično dejstvo je, da najboljše in najkoristnejše naprave v začetku namerjajo na nezaupanje in je treba imeti na razpolago ipak nekaj sredstev, ki pridobe tudi nezaupne in omahljive člane. Tudi o dobrih stvareh je treba prepričevati. Ker je prav sedaj jako aktualno vprašanje ureditve stanovskih obveznih organizacij v naši državi, je predsedništvo Saveza trgovaca v Zagrebu skrbno na delu, da si priskrbi vse mogoče informacije o tem, kako bi najboljše preuredili sedanji nezadovoljiv položaj. V spominu je, da je v tem pogledu došlo vprašanje za izjavo tudi generalnemu tajniku Zbornice za TOI g. dr. Franu Windischerju, kako si on zamišlja možnost uvedbe prisilne organizacije v Hrvatski in Slavoniji. Dne 20. aprila je bilo v Zagrebu v okviru Saveza trgovaca v področju odbora strokovno posvetovanje o vprašanju strokovne organizacije trgovstva, o dobrotelnih napravah, kakor tudi o davčnih vprašanjih. Na to posvetovanje je prišel z Dunaja glavni tajnik zveze trgovcev in hkratu tajnik gremija trgovcev na Dunaju gospod dr. Brichta. Na povabilo vodstva Saveza trgovaca se je tega važnega posvetovanja udeležil tudi gospod dr. Fran Windischer. Razmere pri dunajskem gremiju trgovcev so seveda jako velike, kar priča samo dejstvo, da imajo kar štiri trgovske akademije,

razne trgovske nadaljevalne šole ter veliko lastno bolnico in svoj sanatorij na Štajerskem v Aflenzu.

V nedeljo, dne 21. aprila se je vršila redna glavna skupščina Saveza trgovaca v veliki dvorani «Trgovačkog doma» v Zagrebu, ki je matica trgovskega organizatornega prizadevanja v Zagrebu. Glavna skupščina, katero je vodil društveni predsednik g. E. Grünwald, je bila odlično obiskana ter je dolgoletni društveni predsednik imel obširen programatični govor, ki se je dotikal vseh aktualnih vprašanj, interesantnih za trgovce. Med udeleženci je pozdravil tudi gospoda dr. Brichto in za Slovence g. dr. Frana Windischerja. Zveza trgovskih gremijev in gremij trgovcev v Ljubljani sta zbor brzojavno pozdravila, kar je bilo sprejeto z živahno aklamacijo. Upravni odbor je predložil obširno poročilo v tisku, ki se tiče tajniškega in blagajniškega poslovanja ter daje jasno sliko o mnogostranski delavnosti in živahnosti centralne organizacije hrvatskega trgovstva. Pri volitvah je bil stari odbor v celoti zopet izvoljen, na čelu mu predsednik g. Ernst Grünwald. Nj. Vel. kralju je bila poslana udanostna izjava. Smatramo za potrebno in koristno, da naši trgovski in gospodarski krogi vzdržujejo tesne zveze s hrvatskimi poslovnimi krogi.

Takoj po občnem zboru je imel glavni tajnik gremija trgovcev na Dunaju, g. dr. Brichta, jako zanimivo predavanje, ki je pokazalo v jasni luči mnogobrojne in koristne naprave dobrotvornega in socialnega značaja dunajskega trgovstva.

Občni zbor „Merkurja“

V ponedeljek, dne 29. aprila t. l. se je vršil XXVIII. redni letni občni zbor Trgovskega društva Merkur za Slovenijo v Ljubljani. V naslednjem priobčujemo kot nadaljevanje uvodnika poročilo društvenega predsednika g. dr. Fr. Windischerja.

Skrbimo za strokovno izobrazbo in učimo se jezikov!

Brezposelnosti je v obilju, pa smo v trgovini pomanjkanje služb in mest prav bridko občutili zadnje leto in nam je bilo v naši strokovni posredovalnici težko pri srcu, ko so se pač množili oglasi za službe, ni pa bilo protipostavk prostih služb in mest. Posredovalnica trgovskega društva »Merkur« je svoje dni lepo in uspešno delovala, zadnja leta pa so razmere vedno bolj nevšečne, ker prijave o prostih službah in mestih le redko dohajajo. Trgovskega naraščaja i kar se tiče prodajalcev i kar se tiče kontorskega in pisarniškega mesta je v preobilju, pa so prav umestna prizadevanja, da se omeji sprejemanje vajencev in vajenk, ki po kratki dobi množe brezupne vrste tistih, ki so brez službe. Naglasiti je v tej zvezi tudi vsem poudarikom, da moramo vso skrbnost posvečati čim temeljitejši izobrazbi mladine. V praktičnem življenju čujemo le prečesto tožbe o nezadostni izobrazbi mladih ljudi. Zdi se mi, da je skrajni čas, da začno naše šole vse večjo pozornost posvečati učenju tujih jezikov. V tem pogledu razmere niso dobre. Pri nas je pri mladini vse premalo

resnega znanja nemškega in laškega jezika, celo srbohrvatski jezik je zanemarjen. Kmalu bo umetnost dobiti za pisarno moči vsaj s skromnim znanjem nemščine in laščine. V tem pogledu se vse premalo zavedamo, kakšne opustne grehe dela učna uprava na naši mladini. Mi nismo niti Feaki niti ne živimo na otoku blaženih, marveč nam je sojeno, da si s pridnim delom in s svojo sposobnostjo ustvarjamo ekzistenco. Kaj se vse trudi trgovski in obrtni naraščaj v jezikovnem in strokovnem pogledu dandanes na Dunaju. Mal narod se more uveljavljati, more uspevati samo po kvalitetnem delu, po kvalitetni sposobnosti. Nas je tako malo, da se bo komaj kdo v veliki tujini učil našega jezika od tistih, ki jih mi iščemo s svojo robo in s svojimi izdelki. In je toliko talenta v Slovencih za učenje tujih jezikov! Naše društvo prireja vsako leto tudi jezikovne tečaje. V jeseni je odziv dosti dober, na žalost pogrešamo vztrajnosti, pa je proti pomladi število udeležnikov le prepričilo.

Trgovska samostojnost in trgovski podmladek

V naši trgovini v Sloveniji se je položaj poslednja leta bistveno izpremenil. V zadnjih štiridesetih letih se je v naših krajih precej hitro vršilo prodiranje in vstopanje naših ljudi v trgovino. Gospodarsko politično in narodno politično gledano je zadovoljiv in bodreč pojav, da je rastle število slovenskih trgovcev po naših krajih že pod starim režimom in da so na mesto prej nacionalno tujega življa ali pa poleg tega stopali naši ljudje. Ta prepород v naši trgovini je po končani vojski posebno hitro napredoval tudi v mestih in takih središčih kupčijskega življenja, ki so se prej žilavo in trdovratno držali in branili. Poleg gospodarskih momentov je brezdvomno učinkovalo tudi dejstvo, ki je bilo v starih razmerah mogočnega vpliva. Nacionalno tuji življaji je izgubil svoje zavetnike in zaščitnike, pa je poleg tega dejstva, ki je važno v praktičnem življenju, v mnogih primerih učinkovala tudi miselnost tujega elementa, ponos, trma, plahost, strah in negotovost, posebno prve čase po prevratu. V našem srednjem stanu igra trgovina imenitno vlogo. Ob času naše probuje in našega narodnega vstajanja so bili mladi trgovci jako živ, delaven, aktiven element in jim gre v zadnjih dveh desetletjih prejšnjega stoletja velika zasluga in hvala za delo na polju narodne probude po družtvih, shodih, taborih, v družabnem življenju, ko je bilo med Slovenci še jako malo ljudi, ki so se nosili po gosposko in so škrica v mladi narodni družbi še radi postrani gledali. Sposoben, stremeč, marljiv mlad trgovec, sotrudnik, pomočnik, kontorski nameščeneec je imel vse izgleda, da v najlepših letih pride do gospodarske samostojnosti. V razmeroma mladih letih so postajali trgovci, pa so imeli moralne in gmotne podpore. V takih časih in v takih prilikah je naravno, da socialne razlike in ostrine niso prihajale do izraza v tako trdi obliki kakor dandanes, ko je število trgovinskih obratov v Sloveniji veliko ter je znašalo v letih 1925: 12.419, 1926: 12.739, 1927: 12.948, 1928: 12.920, pa je nastanjanje in postajanje trgovin napredovalo že tudi v odmaknjene kraje in samotna sela tako, da je danes malo večjih selišč, kjer ne bi našli kupčevalca po poklicu.

Socijalna preskrba delojemalcev in gospodarjev

Gospodarske prilike in odnošaji so bili pri nas svojčas nekaki domači, očajovski, rodbinsko skromni. Sotrudnik, pomočnik, delojemalec je bil skoro član rodbine in hiše. Družabno in društveno življenje je bilo manj razvito, varčnost velika, zahteve do življenja manjše, pa nameščene z hišo tesno spojen ni čutil interesne odvojenosti kakor danes, dasi je bil delovni čas za današnje čase uprav neumljivo dolg in so bili ljudje v obrtovalnicah takorekoč živo vkovani. Doba učenja in službovanja je veljala za prehodno dobo. Krajevne potrebe so bile tako žive, da je že mlad človek v službi leta naprej gledal, kje se bo nastanil, čim se usposobi in si naštedi nekaj denarja. Samostojnost je začejala ob neverjetno malenkostnih lastnih sredstvih in se je ob času, ko je bilo lahko pregledati premoženjske razmere in otipati posameznika do obisti in vrance, zaupanje blaga tudi začetnikom neprimerno manj tvegano. *Vprašanje* preskrbe za slučaj bolezni, onemoglosti in starosti ni prihajalo v tem očajovskem okolju še do jasne zavesti, pa tudi zgledi drugod niso vabili in vzbujali k premišljevanju in snovanju. Položaj se hipoma prevrže, ko je število malih in velikih trgovin naraslo in je tudi nacionalno politično v naši trgovini precej dokončan preroyalvalni postopek. Izgledi za samostojnost so majhni. Le mal del more misliti, da se postavi na svoje noge celo v poznejših letih, pa je velik del tistih, ki služijo v trgovini, prisiljen računati s tem, da ostane v službi drugega vse do kraja. V takih prilikah mora nastajati prevrat v miselnosti, razpoloženju, nazorih in nagibnosti vseh tistih, ki so delojemalci v kupčijskih podjetjih. Pri tem je važna okolnost, da so osobito med vojsko in po vojski začele prodirati v vse večjem številu ženske v trgovski poklic. Je to pojav, ki ima stanovsko politično sojeno in tudi socijalno tehtano velike praktične posledice za delovne in mezдне prilike v trgovini, ker je žena dokaj manj zahtevna. Čim zaposlenost v trgovini ni več samo prehodna, marveč se tudi pri nas nahajamo danes v razvoju tega stanu na stopinji, da je to nameščentvo vseh vrst poseben in to številen faktor, potem je jasno, da treba računati s čisto drugimi razmerami in potrebami. Izrazita postaja potreba po preskrbi za slučaj bolezni, onemoglosti, nesreče in tudi starosti. Vsaka zahteva, ki je nova in ki daleč seže, naleti na odpor, začetkoma celo v stanu samem, kajti v spominu bo, da so ob času, ko se je vodila borba za starostno preskrbo nameščencev, takozvani trgovski pomočniki v ožjem zmislu besede neprijazno gledali obveznost zavarovanja zaradi dolžnosti plačila in prispevanja, računajoč pri tem osobito v razboritejšem in gmotno boljše stoječem delu tega staleža s prehodnostjo svojega položaja. Razlaga te miselnosti je više podana, ali kakor so sedaj prilike, je vendar računati s tem, da starostna preskrba privatnih nameščencev v doglednem času zajame tudi prodajalce. Dalekovidni gospodarji in zlasti taki, v katerih hišah je že gotova tradicija, vidijo, da ni umestno upirati se taki napravi, ker je vendar za gospodarja, ki ima srce, strašno, ako dolgoleten njegov uslužbenec onemore, ni več za delo, pa mora ipak živeti. Ob temeljitejšem predarku si bo rekel, da je ipak boljše, ako pristane mesec za mesecem

na izvestna plačila, pa se ogne svojčas mučnemu očitku, da je bil nameščenec dober le, dokler je bil pri moči. Pri nas je brezdvomno še gospodarjev, ki se še niso ogreli za starostno preskrbo, ali duh časa je tak, da bodo obče prilike postale tako močne, da pride do razširjenja kroga zavarovancev pri našem Pokojninskem zavodu tudi na trgovske prodajalce. Dandanes je že krepko gibanje tudi med samostojnimi podjetniki, med obrtnimi in trgovskimi gospodarji, da si poskrbe v dobrih letih za naprave, ki pomagajo v nesreči in revi priti preko bolezni, starosti in njenih zlih posledic v gmočnem pogledu. Tudi pomislek, da starostna preskrba nima vrednosti za take, ki upravičeno mislijo na gospodarsko samostojnost, gubi in izgine, ker se je že večina gospodarjev po vsem svojem položaju danes nagnila k prepričanju, da treba misliti na čase potrebe in zadrege v vsečnih prilikah. Navedene so više številke o stanju trgovcev v Sloveniji v letih 1925, 1926, 1927 in 1928, pa je v tej zvezi pač zanimivo čuti, da je znašalo število prijav v trgovini na Slovenskem leta 1927: 1466 ter število odjav pri obrtnih oblastvih 1249. Prirastek v tem letu znaša torej 217, pa gre pri tem v prvem redu za male in srednje obrate. V letu 1928 je število prijav poskočilo na število 1575, hkratu pa se je tudi število odjav v trgovinskih podjetjih dvignilo na 1603 tako, da je celotno stanje manjše koncem leta 1928 za 28, pa je celotno število trgovinskih obratov konec leta 1928 znašalo v Sloveniji 12.920.

(Dalje prihodnjič)

DRUŠTVENE VESTI

VIII. redna odborova seja Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani se je vršila v ponedeljek, dne 8. aprila t. l. ob 20. uri v posvetovalnici Zveze trgovskih gremijev v Ljubljani. — Vodil jo je predsednik gosp. dr. Fran Windischer, ki je ob otvoritvi ugotovil sklepčnost in prisrčno pozdravil navzoče. — Uvodoma je omenil razveseljivo vest, da je načelstvo Gremija trgovcev v Ljubljani, upoštevajoč važnost delovanja našega društva, postavilo v proračun za leto 1929 podporo v iznosu Din 5000.—. Ob priliki izvolitve generalnega ravnatelja Praštedione, g. M. Černadaka, za predsednika Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Zagrebu je predsedstvo odposlalo brzojavne čestitke, katerim je sledilo zahvalno pismo. Nato se je vršilo posvetovanje glede izpopolnitve kandidatne liste za novi odbor. Obenem se je sklenilo, da se bo vršil XXVIII. redni občni zbor TDM v ponedeljek, dne 29. aprila t. l. ob pol 20. uri v posvetovalnici Zbornice TOI z običajnim dnevnim redom. Vodja društvene pisarne g. Erik Černe je podal poročilo o tekočih poslih ter o stanju članstva. Nato je bil sprejet predlog g. Frana Kovača, da se zaprosi železniško upravo za ugodnost treh polovičnih voženj ter polovične vožnje za poset vsakoletnega občnega zbora za naše članstvo, po zgledu Slovenskega planinskega društva, nakar je g. predsednik zaključil sejo ob 21. uri.

IX. redna odborova seja Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani se je vršila v ponedeljek, dne 22. aprila t. l. ob 20. uri v posvetovalnici Zveze trgovskih gremijev v Ljubljani. — Vodil jo je predsednik g. dr. Fran Windischer, ki je ob otvoritvi ugotovil sklepčnost in prisrčno pozdravil navzoče. — Predmet razprave je bilo vabilo Prvega beograjskega pevskega društva, da se udeleži naše društvo po odposlancih v dneh 23., 24. in 25. junija t. l. njihove sedemdesetletnice ter posvetitve nove zastave. — Odbor je razpravljal o tem vprašanju in sklenil, da se odpošlje deputacija 3 članov na to pomembno pevsko slavnost, dasi nismo izrecno pevsko društvo. — Pevskemu odseku se je zato votirala potrebna vsota v roke načelnika pevskega odseka g. Milana Kovača. — Vršil se je nato razgovor glede občnega zbora, ki je napovedan za 29. april t. l., nakar je g. dr. Fran Windischer zaključil sejo ob 20. uri 45 minut.